

Crtež dijela šibenske obale (Archivio di Stato di Venezia, Ufficiali alle rason vecchie, b. 353, dis. 115), detalj
Drawing of Šibenik' seafont (Archivio di Stato di Venezia, Ufficiali alle rason vecchie, b. 353, dis. 115), detail

Jagoda Marković – Danko Zelić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Dva nepoznata crteža šibenske obale iz prve polovice 17. stoljeća

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

predan 9. 9. 2003.

Sažetak

Nedavno otkriće dvaju crteža središnjeg dijela šibenske obale potaknulo je razmatranje o glavnim etapama izgradnje i oblikovanja prostora tog dijela obalnog pročelja grada, nepovratno izgubljenog u razaranjima urbanog tkiva tijekom i poslije 2. svjetskog rata. Uz otprije poznat crtež nepoznate provenijencije (na fotografiji u posje-

du Županijskog muzeja u Šibeniku), ovom se prigodom prvi put objavljuju crtež iz 1605. godine (*Venezia, Archivio di Stato, fond Ufficiali alle rason vecchie*), kao i nešto mladi crtež iz ostavštine obitelji Draganić-Vrančić pohranjen u Sabirnom arhivskom centru Šibenik Državnog arhiva u Zadru (*fond Miscellanea*).

Ključne riječi: *Šibenik, obala, arhitektonski crtež, 17. stoljeće*

U usporedbi s drugim ambijentima povijesne jezgre Šibenika, pojas obale pred gradom neprijeporno je tijekom vremena izgubio najviše od svog srednjovjekovnog karaktera. Uprkos promjenama koje je moguće slijediti od početka 15. stoljeća, izgradnja na obali stoljećima je respektirala postojeće građevinske strukture. Odlučujuće promjene u tom smislu odigrale su se tek u novijem vremenu; opsežni urbanističko-arhitektonski zahvati koji su, nakon razaranja u Drugom svjetskom ratu i poraću, izvedeni sredinom 20. stoljeća ostavili su najozbiljnije posljedice upravo na središnjem dijelu obalnog pročelja grada.¹ Godine 1957.–1958. – izgradnjom sklopa Hotela, Društvenog centra i sjedišta Narodnog odbora Općine Šibenik – njegov izgled promijenjen je do neprepoznatljivosti.

U pokušaju rekonstrukcije tog segmenta slike srednjovjekovnog Šibenika preostaje nam osloniti se na povijesne izvore, kako na one pisane, tako i na slikovne – za spoznavanje i interpretaciju prostornih odnosa daleko rječitije. Dokumentarni potencijal veduta, panoramskih grafičkih prikaza Šibenika iz 16. i 17. stoljeća, prepoznat je već odavno.² Od starijih slikovnih prikaza šibenske obale u većem mjerilu u literaturi je – prema fotografiji koja se čuva u Županijskom muzeju u Šibeniku – poznat tek jedan: perspektivni crtež dijela obale između gradskih vrata Bened i Dobrić, nepoznate provenijencije.³ Tom crtežu, koji ćemo u nastavku teksta bilježiti kao *crtež A*, možemo pridružiti još dva neobjavljena, svrhom, sadržajem i vremenom postanka bliska slikovna prikaza.

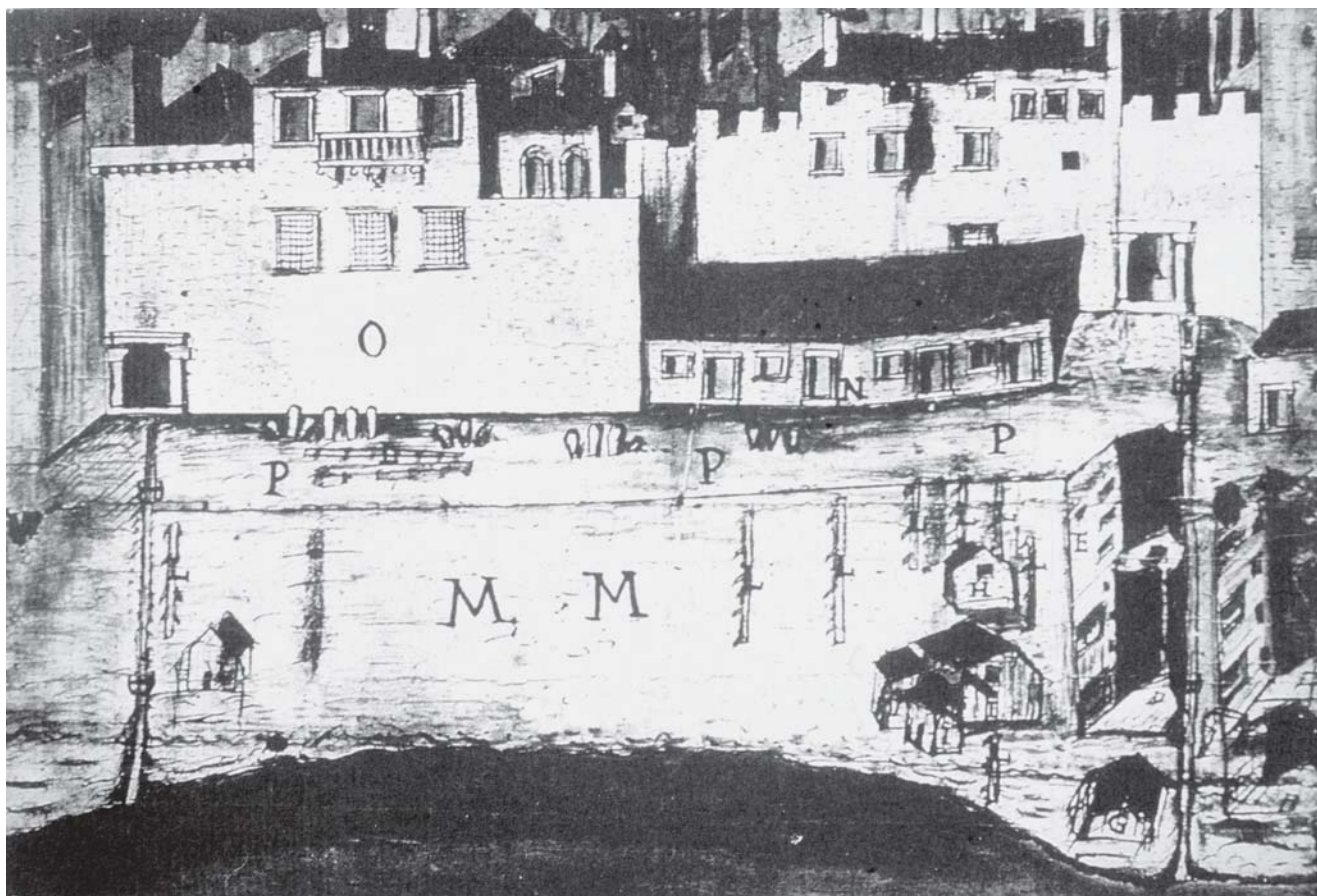
Nedavno se, naime, u Državnom arhivu u Veneciji ušlo u trag još jednom crtežu središnjeg dijela šibenske obale.⁴ Sačuvan je unutar fonda *Ufficiali alle rason vecchie*, kao dio *dossiera*

spora oko prava na korištenje dijela prostora obale, vođenog 1605. godine između šibenske Bratovštine sv. Nikole pomoraca i brodograditelja i njihova sugrađanina, štoviše i bratima, Petra de Ponte. Upravo zbog svrhe njegovog nastanka, razvidne iz akata spomenutog procesa – o čemu će riječi biti kasnije – osnovna je kvaliteta crteža iz Venecije (u nastavku: *crtež B*) velik broj pojedinosti, odnosno iznimno visoka dokumentarna vrijednost.

Drugi crtež središnjeg dijela šibenske obale koji ovom prigodom objavljujemo prvi put potječe iz ostavštine obitelji Draganić-Vrančić, a pohranjen je u Sabirnom centru Šibenik Državnog arhiva u Zadru (u nastavku: *crtež C*).⁵ Tim prikazom, znatno sumarnijega karaktera, obuhvaćeni su objekti pred obalnim gradskim bedemom između kule uz Vrata Bened i Vrata od Dobrića.

Zajedničko je obilježje svih triju spomenutih crteža da prikazuju dio gradske obale na kojem se u srednjem vijeku nalazilo brodogradilište. Prije no što se upustimo u detaljniju analizu njihova sadržaja, valja u glavnim crtama izložiti podatke o povijesti oblikovanja prostora na obalnom pročelju grada.

Još je Lucius – pišući u povijesti svog rodnog Trogira o njegovim zidinama – ustvrdio da *gradovi na dalmatinskoj obali u vremenu mletačkog gospodstva bijahu s morske strane opasani vrlo slabim zidinama i da su ih najčešće oblikovale kuće i privatne kule*.⁶ Doista, i u Šibeniku definitivnom uspostavom mletačke uprave započinje novo razdoblje u razvoju sustava gradskih fortifikacija. Zahvati na zidinama poslije 1412. godine odaju isključivu usmjerenost na održava-

Crtež A (prema fotografiji u Županijskom muzeju Šibenik)

nje i usavršavanje kopnenih dijelova utvrđenoga gradskog perimetra. O novim prioritetima najbolje svjedoči kronologija radova na fortifikacijama u dvadesetim i tridesetim godinama 15. stoljeća. Neposredno nakon učvršćivanja dvaju najvažnijih punktova – Kaštela sv. Mihovila i Kneževe palače – uslijedilo je pojačavanje mjestâ na uglovima gradskih bedema, tj. na spojevima kopnenih i morskog poteza bedema. Gradnjom tzv. *dvostrukog bedema* između Kaštela i mora (sjeverozapadno) i temeljitom rekonstrukcijom masivne *Kule sv. Frane* (jugoistočno) zona između grada i mora s obje je strane izolirana: kopneni prilazi do obale ubuduće će voditi isključivo kroz grad.

Prostor pred obalnim gradskim zidom bio je podijeljen na nekoliko segmenata. Pod Katedralom i Kneževim dvorom, tj. pred SZ dijelom obalnog pročelja grada – budući da je konfiguracija obale jedino ondje dopuštala pristajanje većih brodova – nalazila se srednjovjekovna gradska luka (*portus Sibenici*). U tom nazivu nisu, dakako, sadržane samo funkcionalne, nego i pravne odrednice: prostor luke morao je biti jasno omeđen kako bi se omogućio djelotvoran nadzor trgovačkog prometa i ubiranje odgovarajućih daća. Na suprotnom kraju obale – pod zidinama pred sklopom Samostana sv. Frane – svoje su radionice još od sredine 13. stoljeća imali šibenski kožari i postolari, okupljeni kasnije u Bratovštinu sv. Antuna Opata.⁷ Po svojoj namjeni, taj dio obale prozvan

je, kao i u drugim dalmatinskim gradovima, *Žudika* (*Judaica, Zudeccha, Zueccha*).

Na središnjem dijelu obale – između luke na sjeverozapadu i *Žudike* na jugoistoku – sredinom 15. stoljeća smješteno je brodogradilište. Na zahtjev šibenskih kalafata i marangona da *sibi dari et concedi ... aliquem ydoneum locum super ripa maris Sibenici pro eorum squero et arsenatu ubi comode et absque impedimento possint exercere artes suas* knez Kristofor Marcello dodijelio im je 1448. godine *unum locum sub portis Dobrichii in rippa maris Sibenici incipiendo ab illo pallo nuper fixo et opposito illorum saxorum que sint ad pedes scallarum porte Iudaice sibenicensis et venendo ac protendendo versus magazenum ser Radichi Sisgorich, civis Sibenici*.⁸

Kad je riječ o obalnim zidinama, nakon podizanja *dvostrukog zida* i rekonstrukcije *Kule sv. Frane* – kojima je obala u tridesetim godinama 15. stoljeća zagrađena s obje strane – taj dio gradskog perimetra postaje strateški nevažnim i biva sve više i više zapušan.⁹ Da su se Mlečani u Šibeniku uistinu osjećali sigurnima od bilo kakve prijetnje s mora, svjedoči i brojnost utilitarnih građevina na obali; neke od njih naslanjaju se i na gradske zidine. Uz već postojeća skladišta, središnje su vlasti samo tijekom godina 1442. i 1443. odobrile gradnju ili proširenje još pet takvih objekata u luci ili

pred vratima Bened i Dobrić.¹⁰ Posrijedi su uglavnom drvene građevine, razmjerno velikih površina. Prema podacima u drugim izvorima, na obali su se nalazili i mnogi drugi gospodarski objekti (radionice klesara stolne crkve, štavionica kože, itd.), ali i stambene zgrade.¹¹ Situacija je ubrzo izmakla kontroli, pa je 1455. godine u Veneciji, na zahtjev šibenskih poslanika da se pojedine kuće i skladišta na obali sruše zato što zakrčuju obalu i stvaraju brojne poteškoće, pod prijetnjom kazne naređeno da se ubuduće na šibenskoj obali ne smije ništa graditi. Odluka o rušenju postojećih građevina tada je odgođena do povratka mletačkog plemića koji je trebao detaljno ispitati stanje i podnijeti iscrpan izvještaj.¹²

Širenjem obalnog pojasa (nasipavanjima tla) i gradnjom utilitarnih objekata, već u 15. stoljeću započinje postupna transformacija priobalnog dijela srednjovjekovnog Šibenika. Kao što je već rečeno, izgradnja na obali nije, međutim, izazvala destrukciju starijih građevinskih struktura. To je prije svega moguće ustvrditi za potez srednjovjekovnih zidina, koji će, premda lišen svoje obrambene funkcije, još zadugo ostati jasnom fizičkom i »administrativnom« granicom prostora *civitas*. Još sredinom druge polovice 17. stoljeća na šibenskoj obali bilo je – kako je zabilježio Lucius – moguće vidjeti pojedine *dijelove slabih i niskih zidina spojenih s privatnim kućama*.¹³ Kad je riječ o otvorenom prostoru pred zidinama, diferencijacija pojedinih njegovih dijelova (luka, brodogradilište, Žudika) prema funkcijama, tj. namjeni i načinu korištenja, rezultirala je postupnom pretvorbom utilitarnih objekata u međuprostorima u građevine trajnoga karaktera. Tim objektima još je više naglašena zasebnost pojedinih segmenata obale – u srednjem vijeku neprijeporno jednoga od dominantnih obilježja obalnog pročelja grada.

Nastojanja pojedinaca da se izbore za korištenje dijelova otvorenog prostora na obali za vlastite potrebe bila su daka-ko konstantno prisutna.¹⁴ U jednom takvu slučaju 1605. godine izbio je spor tijekom kojega je nastao crtež što se čuva u Veneciji (crtež B), ali – kako ćemo se uvjeriti – i otprije poznati crtež na fotografiji u šibenskom muzeju (crtež A).

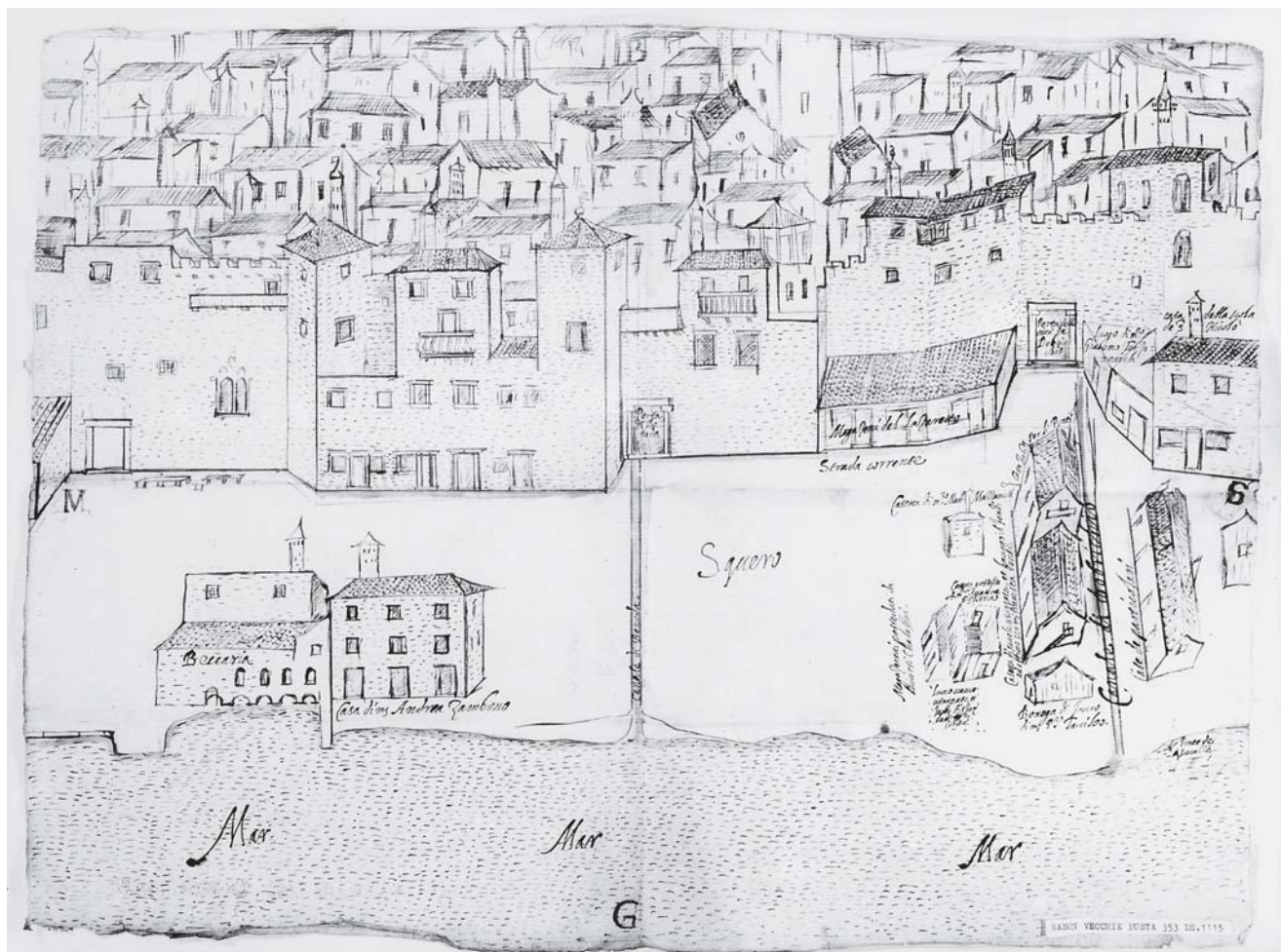
Šibenski građanin Petar (*Piero, Pietro, Zampiero*) de Ponte, podrijetlom Mlečanin, isposlovaio je, naime, početkom 1604. godine u Veneciji od ureda *Ufficiali alle rason vecchie*¹⁵ odobrenje za korištenje jedne prazne zemljišne čestice uz svoju kuću na obali, uz plaćanje najma.¹⁶ S ispravom o koncesiji Ponte je 24. veljače iduće godine službeno upoznao šibenskoga kneza, a ubrzo potom i suce Bratovštine sv. Nikole pomoraca i brodograditelja (koje je i sâm bio član). Nekoliko dana kasnije suci Bratovštine uložili su prigovor kod gradskoga kneza tvrdeći da to zemljište nije u javnom vlasništvu, već se nalazi u prostoru brodogradilišta i da ga je de Ponte ishodio na prijevaru, te su ujedno zatražili šestomjesečnu odgodu provedbe odluke ne bi li u tom vremenu uspjeli dokazati da je koncesija ništavna.¹⁷ De Ponte je tražio da se taj rok skрати na dva mjeseca, a primio je na znanje i namjeru zastupnika Bratovštine da radi zaštite svojih prava pred središnjim upravnim tijelima u Veneciji načine crtež (*modello*), pridržavajući si pravo da se ne složi s njegovim sadržajem.¹⁸ Dana 28. ožujka 1605. advokat Dominik Sisgoreo iznio je argumente u korist Bratovštine, među inim i ranije spominjanu duždevu naredbu o zabrani gradnje na šibenskoj obali iz 1455. godine.¹⁹

Suci Bratovštine sv. Nikole službeno su uručili crtež (*modello over desegno*) posljednjeg dana ožujka 1605. godine, pa je de Ponte pozvan da pristupi i da se o njemu izjasni. On je to i učinio 2. travnja.²⁰ Iz zapisnika je očito da posrijedi nije bio crtež koji se danas čuva u Veneciji (crtež B). Objekti su na njemu, naime, bili označeni slovima i sve Petrove primjedbe odnose se na tumačenja u legendi koja je pratila crtež (*nella tavola d'esso aserto desegno*). Usporedimo li, međutim, podatke u zapisniku s nazivima odgovarajućih objekata na crtežu B (iz Venecije) nameće se neprijeporan zaključak da je otprije poznati crtež prostora šibenskoga brodogradilišta (crtež A) upravo onaj koji su potkraj ožujka 1605. godine dali načiniti zastupnici Bratovštine sv. Nikole.

U dokumentima se, međutim, ne spominje nikakav drugi crtež, što ostavlja otvoreno pitanje u kojim je okolnostima i za čiji račun ubrzo potom načinjen crtež B, sačuvan zajedno s aktima procesa u arhivi mletačkog ureda. Pomisao da ga je naručio sam de Ponte je isključena jer u legendama uz pojedine objekte nije uvrštena ni jedna od njegovih primjedaba na crtež koji su donijeli zastupnici Bratovštine. I usporedba prostornih podataka sadržanih na ta dva crteža (točnije unutar kadra koji im je zajednički) pokazuje da su razlike među njima doista neznatne.

Bez obzira na povod za njegov nastanak, crtež B je dragocjen i doista jedinstven slikovni izvor. Razmjerno veliko mjerilo (dimenzije crteža su 570 x 420 mm) i činjenica da se radi o svojevrsnom »službenom dokumentu« doprinijeli su bilježenju neočekivano velikog broja pojedinosti. Kadrom je obuhvaćen dio obale između jugoistočnog krila Kneževe palače i vanjskog ruba triju nizova kuća okomitih na potez zidina pred gradskim Vratima od Dobrića. Pozornost crtača usmjerena je ponajprije na građevine prislonjene ili prigradene uz zidine, a potom i na objekte na jugoistočnom rubu prostora brodogradilišta (u tzv. okomitim nizovima), gdje se nalazila i sporna čestica. Strane svijeta naznačene su inicijalima imena vjetrova uz same rubove crteža – B[ora] (SI), G[arbino] (JZ), M[aestro] (SZ), S[irocco] (JI), a glavni orijentiri unutar prikazanoga kadra identificirani su legendama. Na obali se u prvom planu nalaze mesnica (*Beccaria*), s nizom lučnih otvora uz samu liniju obale, oslonjena na začelje neke druge zgrade, i nešto niža stambena dvokatnica *Casa di messer Andrea Zambono*. Ta tri objekta tvorila su granicu između luke i brodogradilišta. U užem smislu riječi, prostor brodogradilišta (*Squero*) na sjeverozapadu je bio omeđen odvodnim kanalom (*Canale di Beneda*), koji je od gradskih vrata *Porta de Beneda* okomitim pravcem vodio prema moru. Na suprotnoj, tj. jugoistočnoj strani granicu prostora dodijeljenog na upotrebu brodograditeljima tvorilo je drugi kanal, nazvan od Dobrića (*Canale di Dobrichio*), koji je također od istoimenih gradskih vrata (*Porta della Citta de Dobricchio*) tekao prema moru.

Legendama unutar samog crteža (koje sadrže naziv ili opis vrste objekta i ime vlasnika, a po potrebi i pojašnjenja pravne naravi) identificirani su i objekti od važnosti za sam tijek sudskog procesa podignuti s unutarnje strane Kanala od Dobrića, u dva niza okomita na potez gradskih bedema: *Magazineti posseduti da Diversi Chalafati, Luoco vacuo usurpato et fatto disfar dall'illustrissimo signor conte, Casetta possessa per maestro Zuanne Bolisna, Casetta di maestro Mat-*

Crtež B (Archivio di Stato, Venecija, fond Ufficiali alle rason vecchie, b. 353, dis. 115)

Drawing B (Archivio di Stato, Venice, Ufficiali alle rason vecchie, b. 353, dis. 115)

teo Mazzanich, Bottega di favro di messer Piero Tavileo, Casetta di tavole usurpata et havvea il fondi ad affitto per messer Battista Ponte, Casa fabricata per li Ponti). Tek posljednja spomenuta, kuća obitelji Ponte, smještena nasuprot zidina u središnjem okomitom nizu, imala je kat i, kako se čini, bila građena kamenom. Uz nju se, na čelu susjednog niza – upravo na mjestu na kojem će kasnije biti podignut pročelni dio bratovštinske crkve sv. Nikole – nalazila i sporna neizgrađena čestica površine 14 x 8 mletačkih lakata (cca 9,5 x 5,5 m). Niz kuća s druge strane Kanala od Dobrića (nevažnih za predmet sporenja) označen je tek kao *Case de particolari*, a pod njima je na samoj obali prikazana drvena konstrukcija na stupovima u moru – mjesto određeno za bacanje smeća – s oznakom *Ponte de Scovazze*.

Naročita je vrijednost crteža B iznimno kvalitetan prikaz središnjeg dijela obalnih gradskih zidina od Kneževe palače do Vrata od Dobrića. Pod Kneževom palačom vidljiva su jedna od obalnih gradskih vrata (zvana *Porta nuova*), do danas sačuvana u obliku koji se ne razlikuje od onog prikazanog na crtežu. Prikazani dio Palače nastao je, kako se može naslutiti iz crteža, spajanjem dvaju objekata – nešto višeg, ravno završenog (iznad spomenutih gradskih vrata), i

nižeg, na kojem se u zoni prvoga kata razabire velika (gotička) bifora, a na najvišoj je etaži dugački balkon na konzolama. Premda se na prvi pogled čini kako je balkon imao puni (zidani) parapet, pomnije promatranje otkriva i tanke poteze pera, koji najvjerojatnije sugeriraju postojanje balustrade. Zid iznad balkona završen je kruništem, pod kojim se nalazi niz otvora za grede. Uz samu Palaču prikazana je kula pojasa gradskih fortifikacija (tzv. poligonalna kula), sačuvana do danas u svojoj punoj visini. Između nje i Kule Bened nalazi se tek nešto niža kuća, prigradena uz zidine s vanjske strane, reprezentativno koncipirana pročelja, sred kojeg dominira balkon s balustradom u zoni drugoga kata. Između tijela te trokatnice i dviju spomenutih kula vidljivi su niži spojni zidovi. Onaj prema istaknutom bridu poligonalne kule zatvarao je, po svemu sudeći, dvorište (iza kojeg je vidljivo lice zida obalnog bedema), dok je prostor između kuće i Kule Bened bio natkriven kosim krovom. Kula Bened prikazana je kao izrazito masivno zdanje približno kvadratnog tlocrta, s tek nekoliko prozorskih otvora. Uz bedem s unutrašnje strane Vrata Bened nalazila se još jedna reprezentativna kuća s pročeljem simetrične dispozicije. Na njegovu povišenom središnjem dijelu također se nalazi balkon s balustradom, koja

je plošnija, tj. manje naglašenog plasticiteta nego u prethodnom spomenutom slučaju. Brid te kuće ujedno je i mjesto gdje se pravac zidina lomi pod ostrim kutom i skreće prema unutra. Od te točke prema jugoistoku potez zida, razlomljen u dva dijela (što je vrlo vjerno prikazano na crtežu), sačuvao je svoje krunište. Ono je prekinuto tek pročeljem još jednog stambenog objekta izgrađenog s unutarnje strane zidina. Pozornost na njemu privlači dvostruki prozorski otvor, veći od ostalih, čija se središnja os podudara s vertikalnim pregibom zida. Dalje prema jugoistoku proteže se u cijeloj svojoj visini netaknut potez zida s Vratima od Dobrića, a potom, desno od Vrata, na crtežu je zabilježena još jedna kuća prigradena uz bedem s unutarnje strane. Na njezinu vidljivom pročelju, koje nadvisuje bedem, nalaze se (na istoj vertikalnoj osi) dvije bifore, koje se doimaju romaničkima; niži od ta dva otvora probijen je u samom gradskom zidu. Uz Vrata od Dobrića lijevo pod samim zidinama (na mjestu na kojem se potez bedema uvlači od obale prema gradu) na crtežu je prikazana prizemnica označena kao *Magazeni del Lazaretto*;²¹ a prostor pod njom nosi oznaku *Strada corrente*. Desno od Vrata od Dobrića pred gradskim je bedemom kuća Bratovštine sv. Nikole (*Casa della scola de San Nicolò*), a uz nju niskim ogradnim zidom omeđen *Luogo di maistro Giachomo Terzanovich*.

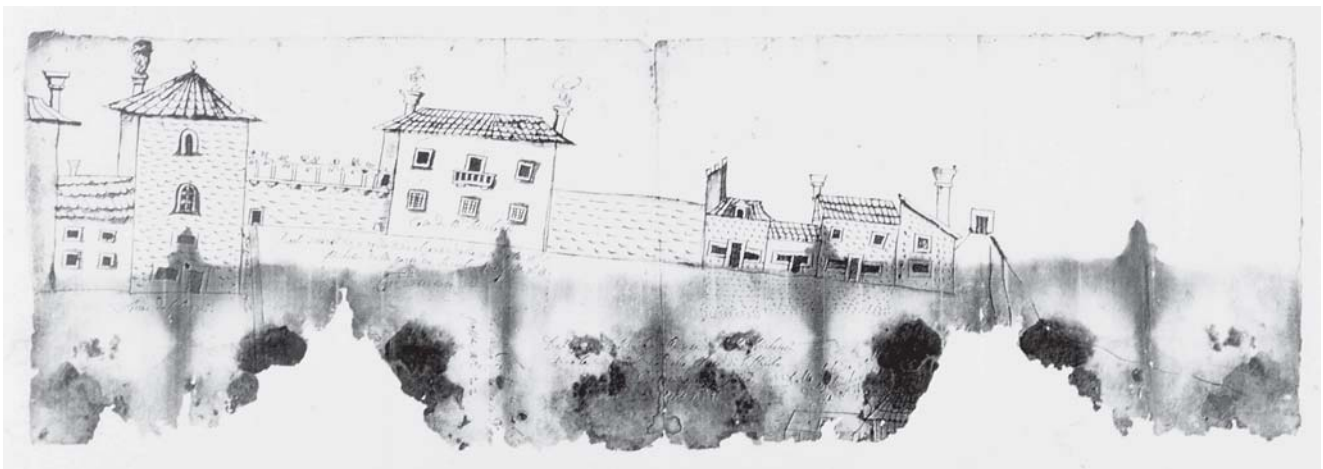
U stražnjem planu – na prostoru označenom natpisom *Città* – prikazani su nešto stiliziranije objekti unutar zidina. Njihova brojnost i zbijenost uspješno dočaravaju gustoću tamnošnjega urbanog tkiva. Usprkos tome, u spletu shematski prikazanih kuća, krovova i dimnjaka ističe se nekoliko karakterističnih pojedinosti. Prije svega, to je konstrukcija nad kućom iznad Vrata Bened, koja se na prvi pogled doima kao perspektivno prikazana poligonalna struktura; po svojoj prilici posrijedi je široko rastvorena i krovom natkrivena loža na vrhu neke kuće. Na crtežu A taj se objekt (budući da se nalazi na samom rubu kadra) tek nazire, ali je sasvim jasno da zid s dva polukružno završena prozora nad jugoistočnim dijelom spomenute zgrade na obali nije dio objekta s ložom, nego

neke druge građevine, također podignute unutar zidina i natkrivene dvoslivnim krovom. Drugi detalj vrijedan pozornosti na crtežu B torzo je masivne kule pri samom vrhu crteža. Taj objekt unutar grada, čiju će poziciju tek trebati identificirati, moguće je jasno razabrati i na svim vedutama Šibenika iz 16. stoljeća.

Crtež B načinjen je perom. Ravne linije iscrtavane su uz pomoć ravnala, a dojam trodimenzionalnosti objekata postignut je prilično dosljedno primjenom geometrijske perspektive; tek su zgrade u okomitim nizovima na obali prikazane iz zasebnog očišta. Zidne plohe kuća građenih kamenom i lice gradskog bedema ispunjeni su crtkanim linijama. Dojam prostornosti naglašen je i upotrebom svojevrstne atmosferske perspektive: za razliku od oštro iscrtanih bridova objekata na obali, tj. u prednjim planovima, obrisi su kuća i krovova u pozadini, unutar grada, mekši.

U daljnjem tijeku procesa crteži se više ne spominju. Petar de Ponte i njegov odvjetnik Simone Bolognino predočili su isprave iz kojih je vidljivo da su već prethodnih godina neki šibenski plemići (Petar Tavilić, Petar Mihetić) u Veneciji ishodili koncesije za korištenje prostora na tom dijelu obale.²² Tim se koncesijama Bratovština sv. Nikole nije protivila; štoviše, Petru Mihetiću su njezini suci i izričito, javnobilježničkim aktom, potvrdili svoju suglasnost.²³ Petar de Ponte donio je i ugovore koje je sam ranije sklopio s Bratovštinom.²⁴ Proces je, međutim, najvjerojatnije nagodbom, ubrzo završio: dana 14. lipnja 1605. Petar je službeno izjavio da odustaje od sklopljenog ugovora o najmu,²⁵ a na spornome mjestu Bratovština će uskoro započeti gradnjom crkve sv. Nikole.

Drugi neobjavljeni crtež šibenske obale (crtež C) sačuvao se u Sabirnom centru Šibenik Državnog arhiva Zadar (fond *Miscellanea*, sv. 1, br. 29), kamo je dospio 1953. godine donacijom nasljednika obitelji Draganić-Vrančić iz Prvić-Šepurine. Kao i crteži A i B, načinjen je perom na podlozi od papira, dimenzija 740 x 240 mm. Kadrom je obuhvaćen potez zida

Crtež C (Sabirni centar Šibenik Državnog arhiva u Zadru, fond *Miscellanea*, sv. 1, br. 29)

Drawing C (Archive depot in Šibenik – Sabirni centar Šibenik Državnog arhiva u Zadru, Miscellanea, sv. 1, br. 29)

između kule kod Vrata Bened i Vrata od Dobrića. Crtač se ograničio tek na prikazivanje prostornog odnosa između građevina u sklopu bedema s objektima pri vrhu triju okomitih nizova. Zbog toga i zbog dimenzija podloge, mjerilo u kojem su prikazane zgrade na crtežu C znatno je veće nego na crtežima A i B. U legendama unutar samog prikaza zabilježeni su i nazivi dvaju najvećih objekata na tom dijelu gradske obale. Kula uz Vrata Bened označena je kao *Torre del Orsini*, a susjedna reprezentativna kuća (prislonjena uz gradske zidine s unutarnje strane) kao *Casa di signori Michettei*. Drugi upisi koje je, usprkos znatnim oštećenjima, moguće razabrati potvrđuju da je i taj prikaz nastao radi dokazivanja stano vitih prava, dakle u sličnom kontekstu kao i crtež B. Kao *logo contentioso* na crtežu C obilježena je točkicama omeđena površina pred kućom Mihetića, a naznačene su i udaljenosti između pojedinih objekata, odnosno širine postojećih prolaza, iskazane u stopama i sežnjevima. Po svoj prilici, Mihetićima je bilo osporeno pravo da pred svojom kućom podignu skladište, za što su već prije 1605. godine, kao što je rečeno, uspjeli ishoditi dopuštenje u Veneciji.²⁶ Glede datacije, moguće je ustvrditi tek da je crtež C, zbog činjenice da se na njemu bilježi *fabrica della Chiesa nova di San Nicolo* (i to upravo na mjestu oko kojeg se vodio spor 1605. godine), postankom mlađi od crteža A i B.²⁷

Zbog većeg mjerila crtež C sadrži i neke vizualne podatke koji nisu sačuvani na crtežima A i B. U prvom redu valja istaknuti da je pročelje kule kod Vrata Bened u zonama drugoga i trećega kata bilo rastvoreno s po jednim polukružno završenim prozorom u središnjoj osi. Kuća Mihetića (nad Vratima Bened) na pročelju, u zonama 1. i 2. kata, imala je po tri otvora (takvom je prikazana i na crtežu A), a njezin sjeverozapadni (niži) dio, nad Vratima Bened, bio je natkriven ravnom terasom, nad kojom se nalazila pergola. Usporedba s crtežima A i C otkriva, dakle, stanovite faktografske nedostatke na crtežu B. Premda su na njemu prostorni odnosi i volumeni objekata prikazani iznimno vjerno, autor je iscartavanju detalja na pročeljima pojedinih kuća (ponajprije kule kod Vrata Bened i kuće Mihetić) pristupio shematski. Samo na crtežu B sačuvani su, međutim, vrijedni detalji pročelja jugoistočnog trakta Kneževe palače i nekolicine kuća u blizini Vrata od Dobrića, prigrađenih uz gradske zidine s unutarnje strane.

Sva tri crteža šibenske obale s početka 17. stoljeća načinjena su u svezi s odlučivanjem u prijeporima oko korištenja za-

jedničkih, tj. javnih gradskih prostora. Odlučujuća za njihov nastanak bila je upravo okolnost da su se te odluke – jednako kao i prethodne, koje su i dovodile do sporova – donosile u Veneciji. Zbog toga se, u usporedbi s drugim slikovnim prikazima, ponajprije vedutama panoramskoga karaktera, sačuvani crteži, bez obzira na maniru izvedbe, odlikuju izrazitom točnošću sloja podataka vezanog uz sam predmet odlučivanja. S tim u svezi valja istaknuti da su podaci u aktima spora koji se 1605. godine vodio između Petra de Pontea i predstavnika šibenske Bratovštine sv. Nikole sačuvani zajedno s crtežom B u Državnom arhivu u Veneciji iznimno dragocjeno svjedočanstvo o načelima i praksi funkcioniranja pravnog sustava i upravnih tijela Mletačke Republike u tom razdoblju.

Polazeći od svjedočanstava u pisanim izvorima, podaci sačuvani na crtežima s početka 17. stoljeća omogućuju prilično vjernu rekonstrukciju povijesti oblikovanja prostora i strukture izgradnje prikazanog segmenta šibenske obale u srednjem vijeku. Zona obale pod gradskim zidinama bila je tada podijeljena na nekoliko zasebnih cjelina (luka, brodogradilište, Žudika) s različitim, jasno definiranim namjenama, između kojih se postupnom izgradnjom trajnih objekata tijekom vremena uspostavljaju čvrste granice. Sve do 1760. godine – kada je preseljeno u uvalu Draga (nadomak gradskih zidina s jugoistočne strane) – šibensko se brodogradilište zadržalo na svojoj starijoj lokaciji.²⁸ Usprkos izgradnji stambenih višekatnica, koje su postupno zatvorile njegov obod prema moru, otvoreni prostor uz crkvu sv. Nikole sačuvao se kao trg koji tijekom 19. stoljeća, zadržavši naziv *Škver*, postaje jednim od karakterističnih poslijesrednjovjekovnih šibenskih ambijenata. Nakon uklanjanja Kule sv. Frane (1895. godine) prilaz obali s jugoistoka je olakšan, no fotografije iz ranog 20. stoljeća svjedoče da su okomiti nizovi kuća između zidina i mora, podignuti nekoć između brodogradilišta i Žudike, i dalje ostali cezurom između dvaju segmenata obale. Širina obalnog pojasa pred gradom i dalje je tijekom 19. i 20. stoljeća povećavana nasipavanjima, no odlučujuću promjenu povijesnih obilježja prostora obalne zone grada donijelo je tek trasiranje dužobalne kolne prometnice u 20. stoljeću, praćeno postupnom destrukcijom svih građevina koje su joj se našle na putu. Grad Šibenik – koji je sve dotad cijelom duljinom svog obalnog pročelja živio u najužem kontaktu s morem – tim je zahvatom od mora definitivno odvojen.

Bilješke

1 O konzervatorskoj problematici u Šibeniku krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina 20. stoljeća v. **C. Fisković**, *Zaštita i popravak spomenika u Dalmaciji 1945–1949. godine*, »Zbornik zaštite spomenika kulture«, knj. I., sv. 1/1950., Naučna knjiga, Beograd 1951., str. 173–174. O kasnijim zahvatima u tom dijelu povijesne jezgre v. **J. Marković**, *Šibenik bez duše. U povodu najnovijih zahvata na obalnom dijelu povijesne jezgre*, »Radovi Instituta za povijest umjetnosti«, 14, 1990., str. 198–201.

2 **M. Ivanišević**, *Porušena kula-zvonik šibenske stolne crkve*, »Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji«, 15, 1963., str. 84–110.

3 Provenijencija tog crteža, kao ni mjesto na kojem se danas nalazi original, nisu poznati. Crtež je – s datacijama od 15. do druge polovice 16. stoljeća – tiskom objavljen više puta. Usp. **F. Dujmović**, *Urbanistički razvoj šibenske luke*, »Pomorski zbornik«, II., 1962., str. 1443; **S. Grubišić**, *Šibenik kroz stoljeća*, Šibenik 1974., tabla iza strane 48; **G. Novak**, *Šibenik u razdoblju mletačke vladavine*, u: *Šibenik – spomenik o 900. obljetnici*, Šibenik 1976., t. 13; **J. Kolanović**, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Zagreb 1995., str. 290; **S. Grubišić**, *Šibenik na starim crtežima i grafikama*, katalog izložbe održane u Županijskom muzeju Šibenik, Šibenik 1999., str. 20.

4 Archivio di Stato di Venezia, Ufficiali alle rason vecchie, b. 353, dis. 115.

Fotografija koju ovdje reproduciramo na temelju dopuštenja nadležnog ministarstva Republike Italije (Ministero per i Beni e le Attività Culturali, Atto di concessione n. 73/2003, prot. 7359 V. 12) izrađena je u Sezione di fotoreproduzione dell'Archivio di stato di Venezia.

Crtež je sačuvan unutar nevelike knjižice formata 150 x 220 mm, u kojoj su na 14 numeriranih papirnatih listova (28 stranica) ispisani svi dokumenti nastali u sklopu procesa.

5 Fond Miscellanea, sv. 1, br. 29.

Na poticaju i dopuštenju za objavljivanje crteža zahvaljujemo prof. Milivoju Blaževiću iz Sabirnog arhivskog centra u Šibeniku.

6 *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù*, Venezia 1673., str. 460: ... universalmente le Città della riviera di Dalmatia nel tempo che furono sotto 'l dominio de Venetiani erano dalla parte del mare cinte di deboli mura, e per lo più formate di case e torri di privati.

7 U *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, Supplementa*, vol. I, Zagreb 1998., str. 110–111, objavljena je (prema prijepisu iz 17. stoljeća) isprava datirana 1240. (1242.) godinom kojim knez Stjepan Bribirski, suci, vijećnici i cijela šibenska komuna potvrđuju dodjelu mjesta in Psare, iuxta mare šibenskim postolarima. **V. Miagostovich** (»Il nouvo cronista di Sebenico« II., 1894., str. 23) donio je tekst natpisa na jednoj od kuća na tom dijelu obale: LOCUS CONFRATERNITATIS – SANCTI ANTONII ABATIS – A FUNDAMENTIS EXTRUCTUS – ANNO DOMINI 1747 – QUEM LOCUM ETIAM POSSIDEBAT – ANNO DOMINI 1242. Prava Bratovštine na to mjesto bila su potvrđena i odlukom kneza Aleksandra Marcella 1461. V. i: **J. Kolanović**, nav. dj., str. 293.

8 Usp. **V. Miagostovich**, *I Marcello a Sebenico*, »Il nouvo cronista di Sebenico«, V–VI, 1897.–1898., str. 231–232; **F. Dujmović**, *Staro pomorstvo Šibenika (od XI. do XVI. st.)*, »Pomorski zbornik«, IV., 1966., str. 347–348; **I. Pederin**, *Šibensko društvo u drugoj polovici*

XV. stoljeća, »Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru«, 37, 1995., str. 284.

9 U svom izvješću o Šibeniku, objavljenom u: **Š. Ljubić**, *Commissiones et relationes Venetae*, II. (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, VIII.), Zagreb 1877., str. 200–201, mletački sindik Zuan Battista Giustiniano ustvrdio je godine 1553. da ... *la muraglia, che circonda la parte di terra ferma di questa città, e antica, alta, senza parapetto di dentro, et tutta debile salvo quella parte, ch'è dalla porta di terra fin al turione, che s' estende in marina verso siroco* [Kula sv. Frane, op. aut.], *la qual e gagliardissima, et ha di dentro il parapetto et di fuori la fossa cavata nel scoglio. Da questa punta del turione fino al pie del castello detto di sopra, ch'è la parte verso ponente, la città non è circondata di mura, perchè la marina gli batte sotto, che circonda tutta questa parte, la qual è securissima, perchè sulla bocca del porto lungi dalla città due miglia è il castello s. Nicolò fabricato novamente (...).*

10 Pozitivne odluke Mletačkog senata u svim su se pojedinačnim slučajevima temeljile na traženim i dostavljenim mišljenjima šibenskoga kneza o podobnosti molitelja; to je ujedno i razlog zbog kojega su podaci o skladištima sačuvani u knjizi kneževske kancelarije. Godine 1442. dopušteno je Saracenu Nikolinu da *ad marinam* izgradi *unum magazenum de lignamine longum passus decem et latum sicut conveniet dicte longitudini in eo loco*; mjesto za skladište – od ugla biskupske palače prema fontiku *adherendo meniis civitatis* – određeno je iduće godine (*Spisi kancelarije šibenskog kneza Fantina de cha de Pesaro, 1441–1443*, ed. **J. Kolanović**, Šibenik 1989., str. 6–7, 355–356). Dopuštenje za podizanje skladišta na preostalom prostoru između skladišta Saracena Nikolina i općinskog fontika dano je potom i braći Stjepanu i Nikoli Draganiću (isto, str. 356). Pet sežanja terena u luci za skladište dobio je i Grgur pok. Radoslava (isto, str. 10–11). Plemiću Iliji Linjičiću odobrena je 1443. gradnja skladišta *longum passibus decem et latum passibus sex (...)* *prope turrim que dicitur ad portam Beneda, adherendo meniis civitatis et dicte turri in longitudine passus decem, mensurando recto tramite a dicta turri versus domum ser Nicolai tinctoris de Iadra, et in latitudine passum quatuor vel circa non possendo se extendere versus angulum dicte turris per brachia duo cum dimidio, ut strata marine magis remaneat expedita* (isto, str. 322–323). Iliji Tolimeriću odobreno je proširenje postojećega skladišta, čija se pozicija opisuje riječima *iuxta bechariam* (isto, str. 341). U kolovozu 1443. odobreno je Radiću Šizgoriću da *reintegrari facere et reparare de tabulis sive de lapidibus prout ei melius videbitur et placebit unum eius magazenum positum super dicta marina penes portam Dobrichi, iuxta angulum domus heredum condam ser Nicholai Michitich et iuxta domum ser Martini de Mirsa*, kao i to da pokrov skladišta može povisiti *usque ad primam seriem foramiarum que sunt in meniis civitatis* (isto, str. 352–353). Skladište Radića Šizgorića navodi se 1448. godine kao sjeverozapadna granica prostora određenog za smještaj brodogradilišta.

11 Godine 1457. Ivan Petrov de Monte iznajmljuje *molendinum ab oleo (...)* *magistri Georgii, positum supra portu Sibenici prope mare, apud hospitium Fabiani hospitis*, a godine 1458. spominje *una domus cum pistrino, posita in littore maris Sibenici iuxta apotecam ubi laborantur petre pro ecclesia sancti Iacobi de Sibenico a duabus partibus iuxta mare. Domus lapicidarum fabrice ecclesie sancti Iacobi supra ripam maris* spominje se u notarskoj ispravi 1447. godine. Ti podaci potječu iz knjiga šibenskih notara Karotusa Vitalea, Ilije Banjvarića i Antuna Campolonga koje se čuvaju u fondu Šibenski notarski arhiv Državnog arhiva u Zadru. Budući da ih nismo dospjeli provjeriti u originalu, navode se prema ispisima Frane Dujmovića, koji se čuvaju u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu; signature pojedinih knjiga koje je zabilježio Dujmović ispuštene su zato što su u međuvremenu promijenjene. Za bojadisaonice v. **J. Kolanović**, nav. dj. (1995.), str. 276. U ispravi iz 1414. godine, koju je objavio **Š. Ljubić**, *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i mletačke*

republike, VII. (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, XII.), Zagreb 1882., str.153, kao njezin zakupnik navodi se Luka Kožičić.

12

Ispravu o tome izdao je dužd Francesco Foscari, v. *Šibenski diplomatarij. Zbornik šibenskih isprava* [Diplomatarium Sibenicense], edd. **J. Kolanović – J. Barbarić**, Šibenik 1986., br. 138, str. 302–303.

13

Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù, Venezia, 1673., str. 460: (...) *in Sibenico ancora rimangono alcuni pezzi di mura deboli, e basse, che vengono ad unirsi con le case private.*

14

Šibenik se u tome ne razlikuje od drugih gradova Mletačke Dalmacije. Broj i karakter građevina na obali su, dakako, oscilirali. Kada bi njihova gustoća nadišla granice održivosti, središnje vlasti su (najčešće na poticaj iz samoga grada) naređivale rušenje, nerijetko pravdano i vojnim, ali najčešće funkcionalnim razlozima. U Splitu su, na primjer, u sklopu napora oko uređenja pristaništa 1592. godine duždedom naredbom ukinute sve ranije dane koncesije za gradnju kuća ili skladišta pod zidinama grada, usp. *Zlatna knjiga grada Splita*, I., edd. **V. Gligo, M. Berket, V. Rismondo, Lj. Šimunković**, Split 1996., br. 186, str. 602.

15

Ured *Ufficiali alle rason vecchie* (kojima su prethodili *officiales super rationibus comunis*) osnovan je odlukom mletačkog Velikog vijeća 1364. godine s osnovnim zadatkom da nadgleda novčano poslovanje državnih tijela, javne prihode i trošenje sredstava namijenjenih predstavnicima vlasti i ambasadorima. Ovlasti tog magistrata postupno se šire na upravljanje dužddevskim regalijama i dobrima u javnom vlasništvu (demanijalnim dobrima), uključujući i one na Terrafermi i u *Stato da mar*. Usp. *Guida generale degli archivi di Stato italiani*, IV., Roma 1994., str. 933–934.

16

Die 24 febrarii 1605

Comparuit coram Illustrissimo domino comite et capitaneo in aula sui palacii dominus Petrus a Ponte et presentavit litteras infrascriptas instant[ie] ut in eis.

Domino comite fratello honestando la sara contenta servatis servandis far ponere al poseso messer Piero da Ponte abitante in quello locho di un pezzo de loco vacuo dell serenissimo Dominio posto alla marina in tuto come per sua affittatione per lo offitio nostro sotto questo giorno non permetendo che d'alcuno venghi molestato che con questo a vestra eccellenza se aricomandamo. Di Venetia adi 14 genaro 1604.

Baldisiera Contarini et college proveditori all' offitio delle rason vecchie

(A tergo:) Al illustrissimo Conte et Capitaneo di Sebenico come fratello honestando

1604 adi 14 Genaro

Li clementissimi messer Baldisiera Contarini et messer Marc Antonio Mocenigo signori provveditori all' offitio delle rason vecchie assente il clementissimo Veniero Capello suo terzo colega. L' eccelente messer Piero Matiazzo interveniente per nome de miser Piero da Ponte habitante a Sebenico rechiedendo sue maesta clementissime siano contente concedersi ad affitto un pezzo de locho vacuo posto alla marina de detto loco di Sebenicho de quantita per longhezza de brazza quatordeci alla misura venetiana et per longhezza [larghezza!] brazza otto fra questi confini: da sirocho mediante la via publica, la casa de esso predetto Ponte, da bora la strada publica, da maestro loco comune, e da garbin la casa de legname de maistro Mattio Mazzanich salvis et cetera. Onde inteso per signori clementissime detta richiesta considerati quanto si deve tutti doi concordati per autorita dell offitio dano et concedono il sopradetto locho fra li detti confini al sopradetto messer Pietro et questo per anni cinque prossime venturi qualli precipiavano al di sopradetto et fenirano adi 13 genaro 1609 con obbligo di pagar ogni

anno de qui nel presente offitio per conto de affitto ducatti doi de picoli et questo sotto le pene nelle lezze contenute et hoc semper ad beneficium illustrissimi Domini (...)

(Archivio di stato di Venezia, Ufficiali alle rason vecchie, b. 353, fascicolo 3, fol. 1–1')

17

Die 3 marcii 1605

Constituiti nell' offitio della cancelaria messer Augustin Sumiza giudice della frataglia di S. Nicolo di marinari per nome suo e di miser Lucha Cortelin altro giudice et instorno che fusse adotato che loro per interesse della detta loro scolla instano e demandano la suspensione delle presente letere et affittatione sotto quelle mandata per mesi sie a fine che possono tanto far conosere et all illustrissimo offitio delle rason vecchie et a piedi di sua serenita o dove fara bisogno che detta affittatione e surrettitia o in altra maniera che meglio li parera, supplicando appreso che l' illustrissimo signor Conte et Capitaneo che se degni venir ad faciem loci acio che con sue letere possi dar conto dove fabisogno che il loco tolto ad affitto e parte del squero dell' arte di calafati reduta nella detta scolla sopra di qual loco vi sono oggi di particolarmente doi cantieri per uso di essa larte per poter fabricar delle barche le quale sono gia deceni e deceni d'anni possedute da quelli dell' arte et ita et questo pro nunc e senza pregiudicio de qualunque altre raggioni della detta scola et a loro commodo quonque.

(nav. mj., fol. 2–2')

18

Adi 5 marzo 1605

Comparsa all' offitio della cancelaria l' eccelente signor Simon Bolognino advocato et interveniente per messer Piero Ponte et nella causa che li a con li giudici della frataglia di San Nicolo di marinari presento le infrascripte scritture.

Li Giudici della frataglia di marinari inganano quando credeno senza il voler di me Zampiero Ponte sara sospeso l' essecutione della mia datta et letere concessa anco la essecutione di essa si come altro far dal giudice primario non vi puo senza commettere essa essecutione a fine ogni tribunale eserciti quello che legittimamente conoscono poter fare tutta via. Io Zampiero Ponte mi contento in termine di doi mezi compariscano innati l' illustrissimi signori delle raggion vecchie et inanti ad essi sopra essa mia datta dicano quello tutto che essi giudici intendono dovendo in tal tempo e tanto piu quanto sino innanti ad' esso magistrato espedita la causa restar sospesa essa mia datta; ma non presentandosi con il mezo di legitimo loro procuratore nel termine predetto intendo poter provvedere alla essecutione di essa mia concessione.

Et quanto al far scriver lettere di informatione dico, et ex mane protesto non asentire a tal instantia essendo che li tribunali di essa inclitta citta hano bisogno di modello delli lochi contentiozi giudicando ogni uno per quanto la loro propria consientia ricercha; pero selli detti zudesi vogliono far del squero et loco contenuto modello alcuno conforme alle leggie di questa citta quanto alli termini che si osserva per far che ha legittimo me contento et se sopra esso modello nassera qualche differenza me contento ancho con la visione del locho da sua signoria illustrissima sia redoto esso modello come per giustitia conosera esser ragionevole ab salvis et cetera (...)

(nav. mj., fol. 2'–3')

19

1605 adi 28 marzo

Presente l' eccelente signor Domeneago Sisgoreo advocato delli giudici della schola di San Nicolo di marinari et calafati con le seguenti dechiarationi.

Doverebbe messer Piero da Ponte, se non per altro, al meno per timore dela consciencia deponersi senza altro surettitia affittatione ottenuta all' illustrissimo officio delle rason vecchie, per esser come in effetto si vede di tanto pregiudicio ala schola di San Nicolo di marinari nella quale egli anchora e uno delli frati giurati nondimeno si vechino in lui contrarie effetti poi che non solamente persiste nel incaminato pensie-

ro, ma se opone anchora che detta schola possa avere ne tempo ne comodita di azar delle sue ragioni dove fara bisogno per dimostrar l'invalidita di essa afitacione si per esser fatta non gia di locho vachuo ne publicho ma di una parte di schuerei del quale gia centinaia di anni si serve larte di calafai ridotta nella detta schola si ancho perche per parte del eccellentissimo senato del 1455 e stato deliberato ad instantia di questa magnifica comunita che alla marina di questa citta dove che apunto e il locho contenciozo non si possino fabbricar chase, non ostante qualsivoglia concessione e finalmente per che sopra tutto il schuero posto fra lli doi canali di Dobrichio et Beneda pende suplicazione a piedi di sua serenita presentata in nome della sudetta schola gia consegnata et acetate con li dovuti et ordinarii mezi dalle risposte nell'ecellentissimo Colegio, ne altro mi manca se non che la parte sii balotata nell'ecellentissimo Senato per il che non vi e dubio che la Signoria illustrissima azolatamente terminare che detta afitacione non sia altrimenti eseguita in conformita di quello che li soi illustrissimi precesori l'anno fatto, in similita come di suo locho e tempo si dimostrara, stante massime la sudetta deliberacione dell'ecellentissimo senato, tuttavia li giudici di essa schola non si partendo dall'instancia gia per loro fatta anzi in servando a quella supplichano che vostra illustrissima signoria si degni per giustizia suspender detta afitacione et lettere di processo per mezi lei, afine che posino comparer a piedi di sua Serenita et altrove dove fara bisogno per azar delle sue ragioni et per dimostrar et l'ingano de stato fatto al sudetto illustrissimo Ufficio delle rason vecchie et il pregiudicio che si fa all'arte di calafai et alla marinareca, tutti questi devotissimi suditi di sua Serenita, et finalmente perche et la verita et la giustizia abbi il suo locho et ita salvis in reliquis et cetera cum protestacione expensas.

(nav. mj., fol. 4'–5)

20

Il 6 Aprile 1605

Messer Gio Piero Ponte presento nel offitio l'infrascripte opposizioni al disegno pretensu delli giudici della schola di San Nicolo di marinari con le scritture che seghuono iactando che siano registrate.

Oppositione che si fano per parte di me Piero Ponte al disegno fatte fare per li giudici della Confraternita de San Nicolo di marinari semper salvis in reliquis.

Primo

Che con parole da esser descritte nella tavola d'esso aserto disegno si dechiarisca il locho contentioso qualsia ponendo una particular letera nel mezo.

Secondo

Che nella lettera E dove si mette casa della schola et poi si dice habitata per messer Piero da Ponte si agionga come in verita e, et per esso Ponte con spesa de ducati sei cento o quanti siano ratificati perduta da essi fratelli gia anni quatro incircha.

Terzo

Sopra la lettera G dove dice la bottega del favro di ragion del ser Piero Tavileo intendo che si dica appresso l'anno pasato fabricata.

Quarto

Sopra la lettera H, casetta di maistro Matio Macanich, intendo che si dica non sola de tenir ordegni, ma atta ad habitarsi, si per aver la prima facciata verso il schuero de muro, el camin pur in piera, come per esser ancho di grandezza atta all'habitar ivi.

Quinto

Sopra la lettera P intendo sia agionto, ma pero de ragioni del signor Micheteo per haver havuta de fabbricare come nella sua concessione si legge.

(nav. mj., fol. 6'–7)

21

Skladišta su dana četirima obučenim bratovštinama za kneževanja Girolama de ca' de Pesara (1476.–1479.), a 1489. odlučeno je da se prihod od najma namijeni gradnji lazareta, usp. **V. Miagostovich**, *Per una cronaca sebenicese*, »Rivista dalmatica«, V, I, 1909., str. 47–48.

22

1600 adi 29 luglio

Li clementissimi messer Alvise Foscarini, messer Zan Alvise Bernardo et messer Vidal Lando dignissimi provveditori all Ufficio delle ragion vecchie auditi domino Piero Tavileo fu de messer Domeneago nobile de Sebenico rechiedendo sue maesta clementissime siano contente concederli ad affitto un pezzo di terreno del serenissimo dominio dove si fa schovaccia posto alla marina, fori della citta appresso la Zuecha di quantita per longhezza passa sei et per larghezza passa quatro e mezo in ea, fra questi confini da sirocco via publica et il canal nominato da Dobrichio da bora strada publica da una parte una cazeta nella quale al presente abitano li eredi di Nello l'altra il lido di mare salvis et cetera. Onde intezo per sue eccellenzie chome detta rechiesta, considerato quanto si deve tutti tre acordi e danno et concedono ad affitto il sopradetto loco fra li predetti confini al sopradetto domino Pietro et questo per anni cinque prosimi venturi quali principiavano adi sopradetto et finiranno adi 25 luglio 1605 con obbligo di pagar ogni anno de qui nel presente officio per conto di affitto libre 322 de piccoli et questo sotto le pene nelle lezze contenute et hoc semper ad beneplacitum illustrissimi Dominii.

(nav. mj., fol. 8'–9)

(...)

Die ditta [20 magii 1605]

Conparse alla cancellaria l'ecelente ser Zorzi Micheteo et produsse l'infrascripta concessione.

Tenor cuius sequitur

Dalla suplicacione del fedel Piero Micheteo di Dragogievich da Sebenico hora letta questo consiglio ha inteso l'umil sua rechiesta di poter far fabricare contigue alla muraglia della citta di Sebenico un magazen per quanto tiene la facciata della casa sua, si come ad altri fu concesso oferendosi pagar quella ricognizione in la camara ogni anno che fosse conveniente capta la qual dimanda essendosi auta informazione dal presente retore di Sibenico et passato quali consigliano et affermano il sopradetto esser degno della gratia perche oltra la comodita sua detti magazeni sono di beneficio universale. L'andava parte che per autorita di questo consiglio sia concesso al sopradetto Piero tanto tereno quanto e la longhezza della sua caza et cisterna contigue alla muraglia con obligacione di pagar ogni anno di livello nella camera nostra di Sibenico lire quatro de picholi all anno per recognitione del detto loco di che ne sia data noticia al presente rettor di Sibenico et sucesori acio che cossi abbiate ad osservar et assequir.

Laurencius Massa ducalis notarius

(nav. mj., fol. 11–11')

23

Adi 26 Aprile 1601

Constituto all offitio l'ecelente messer dottor Bolognino avvocato di messer Piero Ponte et produsse l'infrascripto instrumento instando esser registrato.

Tenor cuius sequitur

Adi 19 marzo 1603 indictione prima

Fatto in Sibenico nella cancellaria delle cauze civili alla prezencia de messer Michiel Pelegrini et di messer Zorzi Parcich testimonii a questo specialmente chiamati et pregati.

Dove messer Narcizo Crivelaro et messer Giacomo Zambelli giudici della schola di San Nicolo di marinari et di calafai spontaneamente con ogni miglior modo per se et per loro sucesori per il presente instrumento hanno dechiarato et dechiariscono che venendo detta schola esser graciata da sua Serenita nella supplicacione a suoi piedi presentata in proposito di squero di questa citta come in quella che intendono che detta gratia possi in alchun tempo ne per alchun modo far pregiudicio alchuno ala gratia che gia alchuni anni fu concessa al quondam eccelente ser Piero Micheteo a kolor di potere fabricare alchuni magazeni sotto caza et pozzo suo, come in quella quo minus data gratia, che

detta schola spera di conseguire gli possi esser posto alchun impedimento che non abbia la debbita essecucione presente il ser Zorzi Micheteo et così acetante promettendo.
(nav. mj., fol. 10)

24

Nel nome di Dio. Amen. Adi 16 Zugno 1603 nel indictione prima. Alla marina di Sibenico nella botega di messer Piero Ponte presente messer Antonio Zentile et messer Giacomo Tarcanovich testimonii pregati et cetera. Havendo dar conto messer Piero da Ponte predetto alli giudici della schola di San Nicolo di marinari destintamente che tutta la fabrica della caza per lui fatta di ragione di essa schola per virtu del instrumento tra loro celebrato nelle notte di messer Marcho Semunich nodaro de di 16 Genaro 1600 et avendo esso messer Piero visti tutti li conti con messer Giacomo Zambelli et messer Narcizo Crivelaro al presente giudici di detta scola facendo per nome di essa, havendo abbatuto le schancie et banchi che restano in poter, et di detto messer Piero le pille così di caneva, come delle boteghe, antana et pavacha et altre cose apartinente alla caza che si anno et sintendano della chieza, esso messer Piero fino ora va legitimo chreditore, et deve avere dalla detta schola lire quatro milia, et novecento cinque havendo le messo a conto in questa soma danari contadi a detti giudici et li fratelli che finirano fino S. Nicolo prossimo venturo, così sella caza dove abita come di quella appresso la muraglia per la quale per inanci stantiava il fitto della qual caza nova ha principiato il giorno di 8 Novembre 1601 per li quali danari debba esso Ponte reffarsi intanti fitti, come apar nel sudetto instrumento di 16 Zenaro 1601 restituando a detti giudici ivi presenti la casa appresso la muraglia et l'altra tenuta per li eredi di quello et che li detti giudici posino tirar li fitti dell'una et dell'altra casa, stante chel el detto messer Piero havea obligo di esborsar danari per bizogno della chieza come nel sudetto instrumento appare et per cio il detto messer Piero renontia le dette due caze alla schola et essa schola si contenta et li libera dell'obligo che avea di esborsare danari per conto della chieza et per li doi affitti relasiati da lui, specialiter dalla caza appresso la muraglia tenuta ad affitto da lui per ducatti 25 all'anno la qual casa non intendono detti giudici che li possa esser tolta et data ad altri volendole lui per se con pagare il prezo che volesse pagar ogni altro promettendo questo sotto obligatione.
(nav. mj. fol. 9–10)

25

Die 14 Iunii 1605

Conparse al officio della cancellaria messer Piero Ponte se non volendo difender la ingiustizia per esser certo che il locho per lui tolto ad affitto alle rason vecchie come appar per dicta affittatione in questo per viso qualiter de detto illustrissimo offitio alle quali si abbia relationi et sia loro della raggion del squero et spetante alla frataglia de S. Nicolo de marinari da qualita, pero spontaneamente e con ogni meglor modo sie rimosso et si rimane dalla detta affittatione et che zudetti non volendo nil al presente ne per lavenire da quelli consequir beneflicio de sorte alchuna (...)
(nav. mj., fol. 12)

26

Isprava o tome sačuvana je u prijepisu u dosjeu slučaja Petra de Ponte (v. bilj. 22). Budući da se Petar na dopuštenje Mihetićima za gradnju skladišta na obali pozvao kao na presedan, šibenski je knez pozvao Jurja Mihetića da originalnu ispravu donese na uvid.

27

Kronologija gradnje crkve sv. Nikole nije sasvim jasna. Istoimena bratovština pomoraca i brodograditelja osnovana je, kako se čini, razmjerno kasno. **V. Miagostovich** (*Ricordi patri*, »Il nuovo cronista di Sebenico«, II, 1894., str. 15) donosi podatke da im je 1486. godine dodijeljena na upotrebu crkva sv. Nikole i Julijana na Dobriću, kao i to da bratovštinska matrikula potječe iz 1514. godine (»Il nuovo cronista di Sebenico«, III, 1895., str. 31). U svom rukopisu o crkvi sv. Nikole (Ostavština don Krste Stošića u Županijskom muzeju u Šibeniku) **K. Stošić** je ustvrdio da je crkva na obali postojala već 1400. godine, što neće biti točno. Na temelju dvaju starijih crteža (A i B) moguće je, naime, kategorički ustvrditi da crkva sv. Nikole na obali nije postojala prije 1605. godine. U ispravama se, po Stošiću, Sv. Nikola na obali spominje 1608. godine, a dopuštenje za podizanje nove crkve na njezinu mjestu dao je generalni providur Alvise Zorzi (1628.–1630.). Zbog nedostatka sredstava i problema uzrokovanih prirodom (nasutog građevinskog zemljišta, gradnja crkve potrajala je gotovo do kraja 17. stoljeća.

28

F. Dujmović, nav. dj. (1962.), str. 1444.

Summary**Jagoda Marković – Danko Zelić****Two Unpublished Early 17th Century Drawings of Šibenik Seafront**

Along with the one of unknown provenience (drawing A, on a photograph kept in Šibenik County Museum), two another drawings of the same content (Šibenik seafront) have recently been discovered. The drawing in Venetian Archivio di Stato (*Ufficiali alle rason vecchie*, b. 353, dis. 115), hereafter quoted as drawing B, is preserved in a dossier containing all the documents of a legal process pertaining to a trial held in Šibenik in 1605.

The argument arose when Piero de Ponte, a local merchant, presented the concession obtained in Venice by the officials *alle rason vecchie*, permitting him to use a small building lot within the limits of Šibenik shipyard. Officers (*giudici*) of the Confraternity of Saint Nicholas, local fraternity of shipbuilders and sailors, presented their complaint to the Count of Šibenik, claiming that the building lot in question was not a public property, but belonged to the area of shipyard, assigned to them as early as the mid-15th century. Since they intended to submit their case to the judicial authorities in Veni-

ce, a meticulous drawing had to be made. When the confraternity representatives officially presented the drawing to the court, de Ponte was invited to give his comments. His remarks, however, prove that the drawing commissioned by the officers of the confraternity is not the one preserved in Venice (drawing B), but the one known after the photograph in Šibenik County Museum (drawing A). The case was closed with Piero's renunciation to the concession, probably after an agreement had been reached between the two parties.

During the trial Piero also produced two similar concessions previously granted to Šibenik patricians, arguing that none of them was contested by the Confraternity. One of those concessions was given to Pietro Micheteo who intended to build a warehouse under his own residence, next to the city wall. The buildings on that part of the seafront can be seen on the drawing C (kept in Šibenik Archive depot, *Miscellanea*, sv. 1, br. 29), made shortly after the two previously mentioned.

The importance of the visual data preserved in three drawings discussed in this article lies in the fact that the central part of a medieval Šibenik seafront does not exist anymore; after severe bombings by the end of the Second World War, the remains of older houses and city walls were replaced by vast complex of modern buildings.

Key words: Šibenik, seafront, architectural drawing, 17th century

Translation: D. Zelić